

PRZEMIANY FOTOCHEMICZNE KWASU 5-ETYLOOROTOWEGO

Ewa Kulikowska, Zbigniew Zawadzki, David Shugar

Zakład Biofizyki Instytutu Fizyki Doświadczalnej Uniwersytetu
Warszawskiego, 02-089 Warszawa, ul. Żwirki i Wigury 93

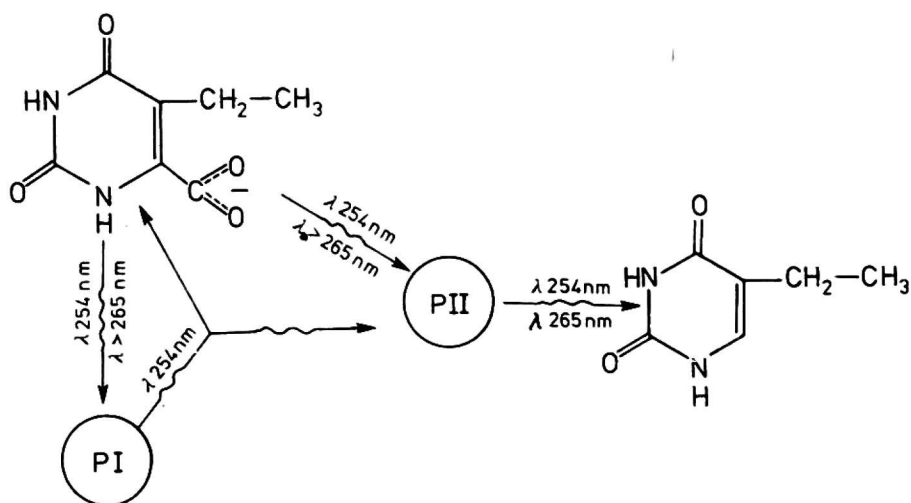
Zakład Biologii Molekularnej Instytutu Biochemii i Biofizyki PAN,
02-532 Warszawa, ul. Rakowiecka 36

5-metylo-2,4-dwuketopirymidyny, ich nukleozydy i nukleotydy naświetlane promieniowaniem UV w roztworach wodnych lub w matrycach lodowych ulegają reakcji fotochemicznej prowadzącej do wytworzenia 5,5'-6,6' dimerów cyklobutanowych [6, 8]. Zastąpienie grupy metylowej podstawionej do pierścienia w pozycji C₅ grupą etylową, lub dłuższym podstawnikiem alkielowym sprawia, że dominującą reakcją fotochemiczną tych związków jest wewnątrzcząsteczkowa cyklizacja wokół wiązania C₅-C₆ prowadząca do powstania odpowiedniej 5,6-dwuhydro-5,6-cyklobutanylo pochodnej [2,5,7]. Ta ostatnia, będąc najbliższym analogiem strukturalnym fotodimeru pirymidynowego, podobnie jak on ulega fotodysocjacji z wysoką wydajnością kwantową, co prowadzi do powstania dealkilowanej pochodnej pirymidynowej i odpowiedniego alkeny. Kwas 5-etyloorotowy naświetlany promieniowaniem UV nie ulega ani reakcji fotodimeryzacji, jak kwas orotowy i 5-metyloorotowy [6], ani fotocyklizacji, jak 5-etylouracyl i jego rybozyd [5].

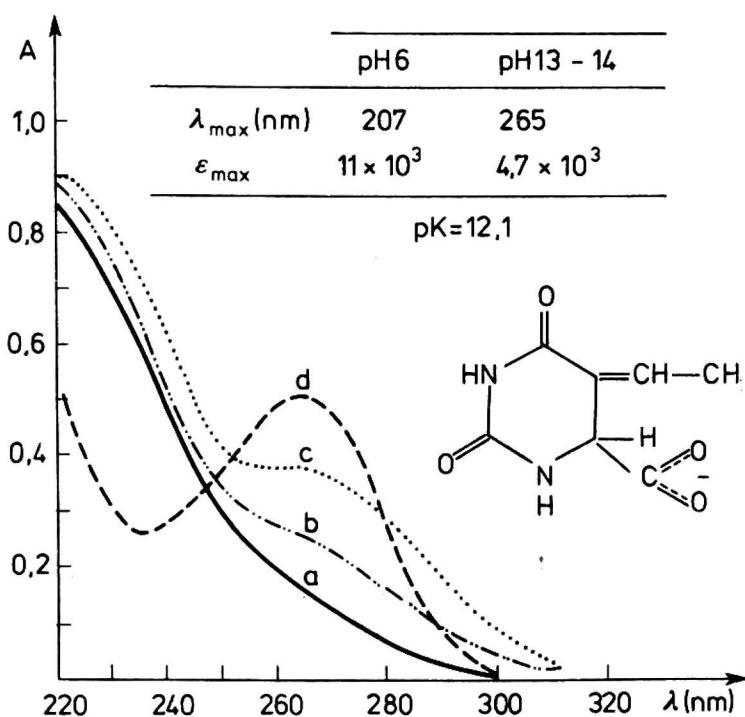
WYNIKI I DYSKUSJA

Kwas 5-etyloorotowy w 10⁻⁴ M, w niebuforowanym roztworze wodnym naświetlany promieniowaniem UV λ 254 lub $\lambda > 265$ nm wykazuje spadek gęstości optycznej w głównym, długofalowym paśmie absorpcji przy 273 nm, z początkową wydajnością kwantową $\phi_{254\text{nm}} = 0,03$. Fakt ten związany jest (jak wykazano metodą t.l.c) z powstawaniem dwóch słabo absorbujących fotoproduktów pośrednich, nazwanych ro-

boczo PI i PII (rys. 1). Wyczerpująca fotoliza prowadzi do pojawiania się w roztworze 5-etylouracylu, który jest jednym z fotoproduktów końcowych, a powstaje w wyniku dalszej przemiany fotochemicznej fotoproduktu PII. Drugim fotoproduktem końcowym jest wyjściowy kwas 5-etyloorotowy, bowiem naświetlanie PI promieniami λ 254 nm powoduje jego przemianę w mieszaninę kwasu 5-etyloorotowego i PII [3].

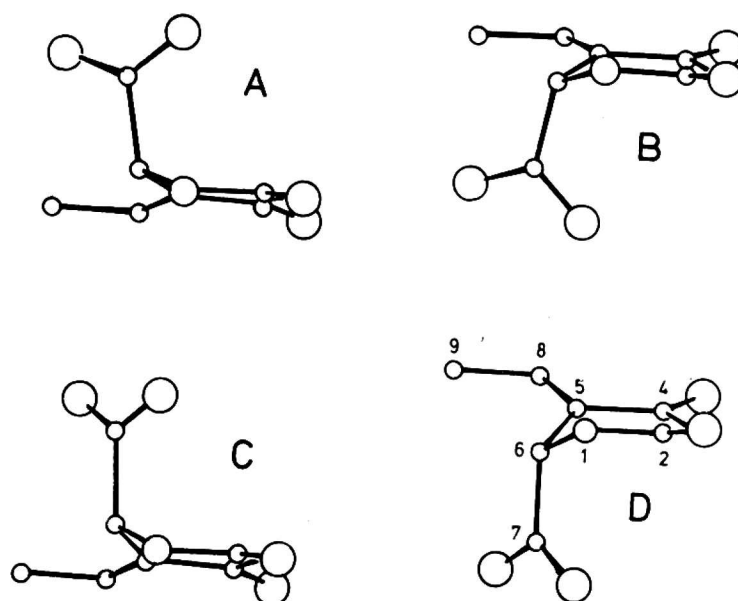
Rys. 1. Schemat przemian fotochemicznych kwasu 5-etyloorotowego w obojętnym roztworze wodnym

Rys. 2. Widma absorpcji w UV fotoproduktu P II - kwasu 5-etylidenuracilu; a - widmo w pH 7; b - widmo w pH 12; c - widmo w pH 13-14; d - krzywa absorpcji pojawiającej się po naświetleniu P II w pH 7 promieniami UV λ 254; krzywa d jest identyczna z widmem absorpcyjnym 5-etylouracylu w pH 7

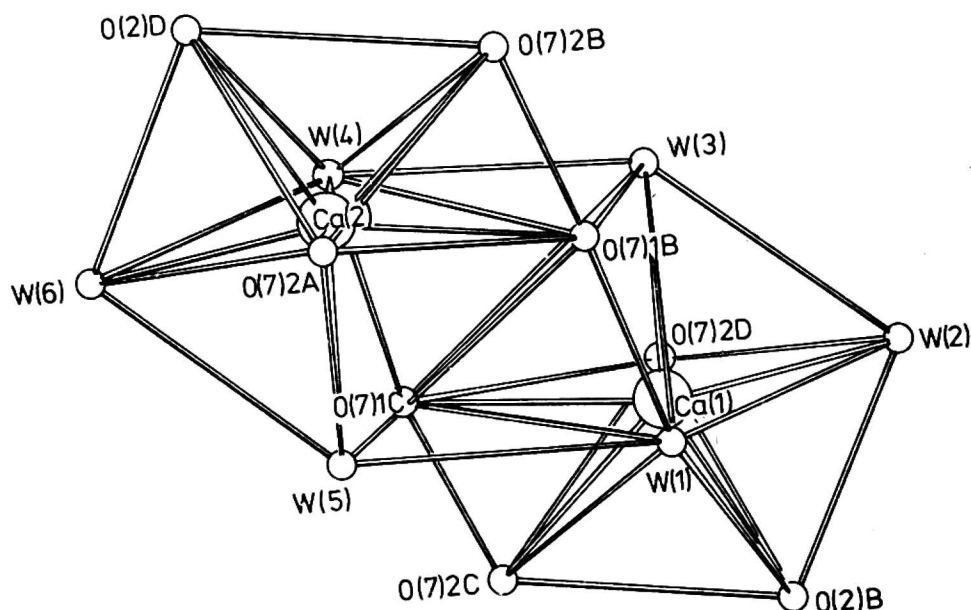
Celem ustalenia struktury fotoproduktów PI i PII wyodrębniono je na skalę preparatywną (stężenie 10^{-2} M/l, UV $\lambda > 265$ nm, t.l.c na żelu krzemowym, solwent: MeOH-CHCl₃ 1:1, wydajność ok. 5%), doprowadzono do stanu wysokiej czystości, a następnie otrzymano w postaci kryształów odpowiednich do badań rentgeno-strukturalnych.

Na podstawie charakteru widm absorpcji w UV (rys. 2) i innych własności fizykochemicznych oraz w wyniku badań rentgenostrukturalnych ustalono strukturę PII, jako kwasu 5-etylidenhydroorotowego, będącego produktem wewnątrzcząsteczkowego przegrupowania fotochemicznego kwasu 5-etyloorotowego. Powrotne przegrupowanie fotochemiczne połączone z dekarboksylacją, a prowadzące do powstania 5-etylouracylu (rys. 2) przebiega z wydajnością kwantową $\phi_{254\text{nm}} = 0,20$ i przy zachowaniu punktu izosbestycznego przy 250 nm [3]. Kryształy soli wapniowej PII powstają w układzie jednoskośnym i zawierają 4 cząsteczki, 2 kationy i 3 cząsteczki wody na jednostkę asymetryczną [1].

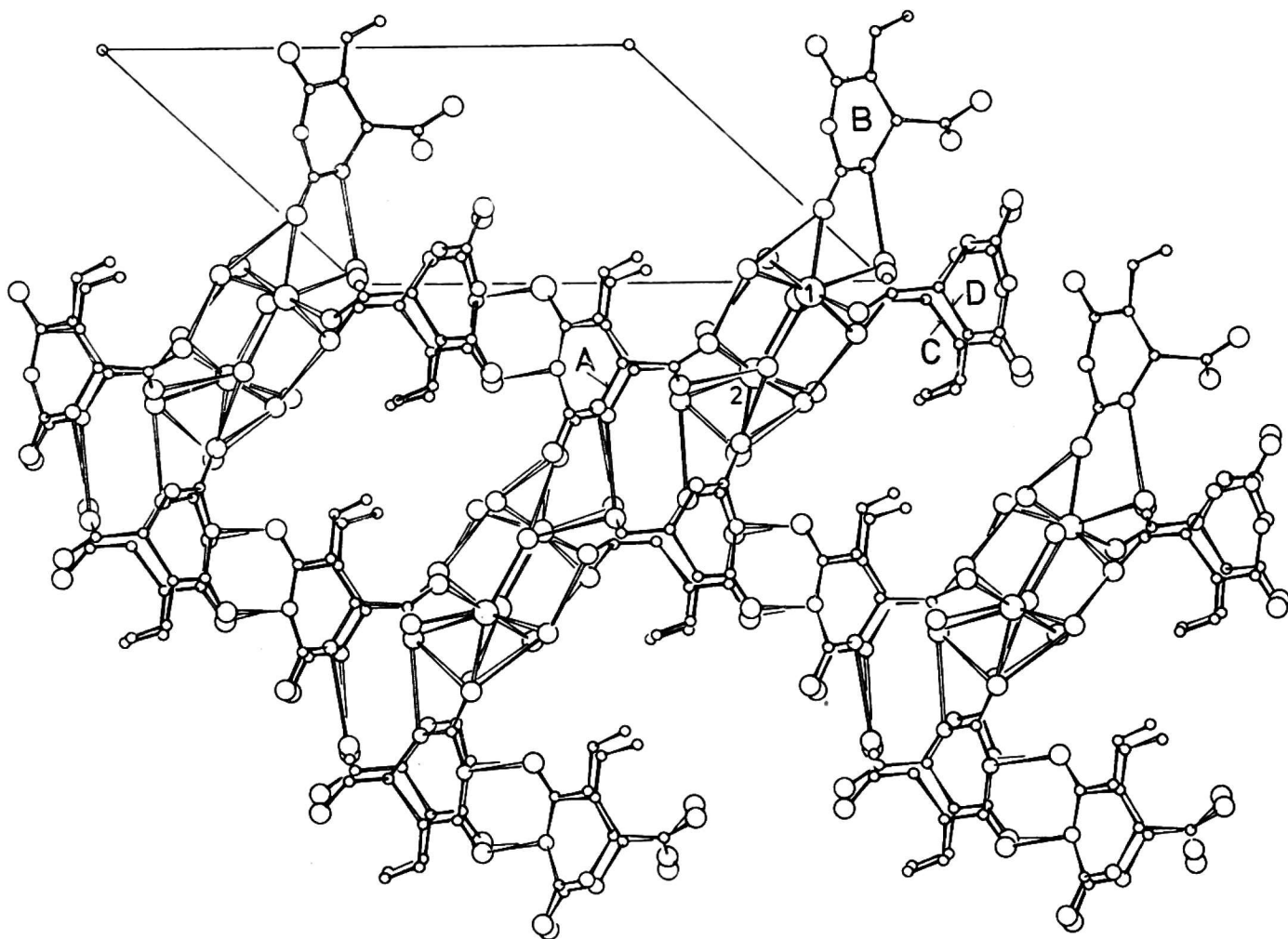

Rys. 3. Położenie dwóch par (A/B i C/D) enancjomerycznych cząsteczek kwasu 5-etylidenhydroorotowego w jednostce asymetrycznej kryształu soli wapniowej; małe kółko = C, duże kółko = O; rzut na płaszczyznę przechodzącą przez atomy N₃, C₆ i C₇

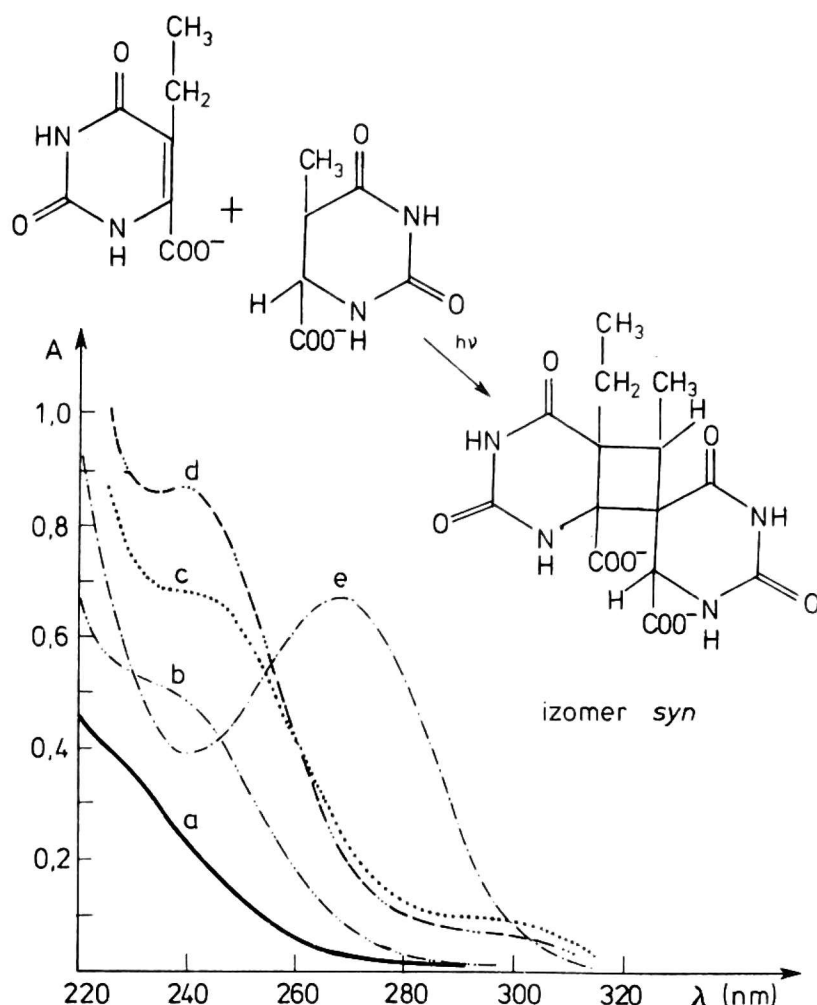
Strukturę PI ustalono na podstawie jego własności fizykochemicznych, a w szczególności: widm absorpcji w UV (rys. 6), cechy rewersji fotochemicznej ($\phi_{254\text{ nm}} = 0,28$) do mieszaniny PII i kwasu 5-etyloorotowego oraz widm ¹H i ¹³C NMR. PI posiada strukturę nietypowego dimeru cyklobutanowego (syn lub anti), powstałego w wyniku wysycenia wiązania podwójnego C₅-C^B PII [4]. Tlen cząstecz-

Rys. 4. Układ przestrzenny wiązań koordynacyjnych wiążących dwa jony Ca^{2+} z atomami tlenu należącymi do wody (W) i do czterech cząsteczek (A, B, C i D) kwasu 5-etylidenuhydroorotowego w kryształce jego soli wapniowej

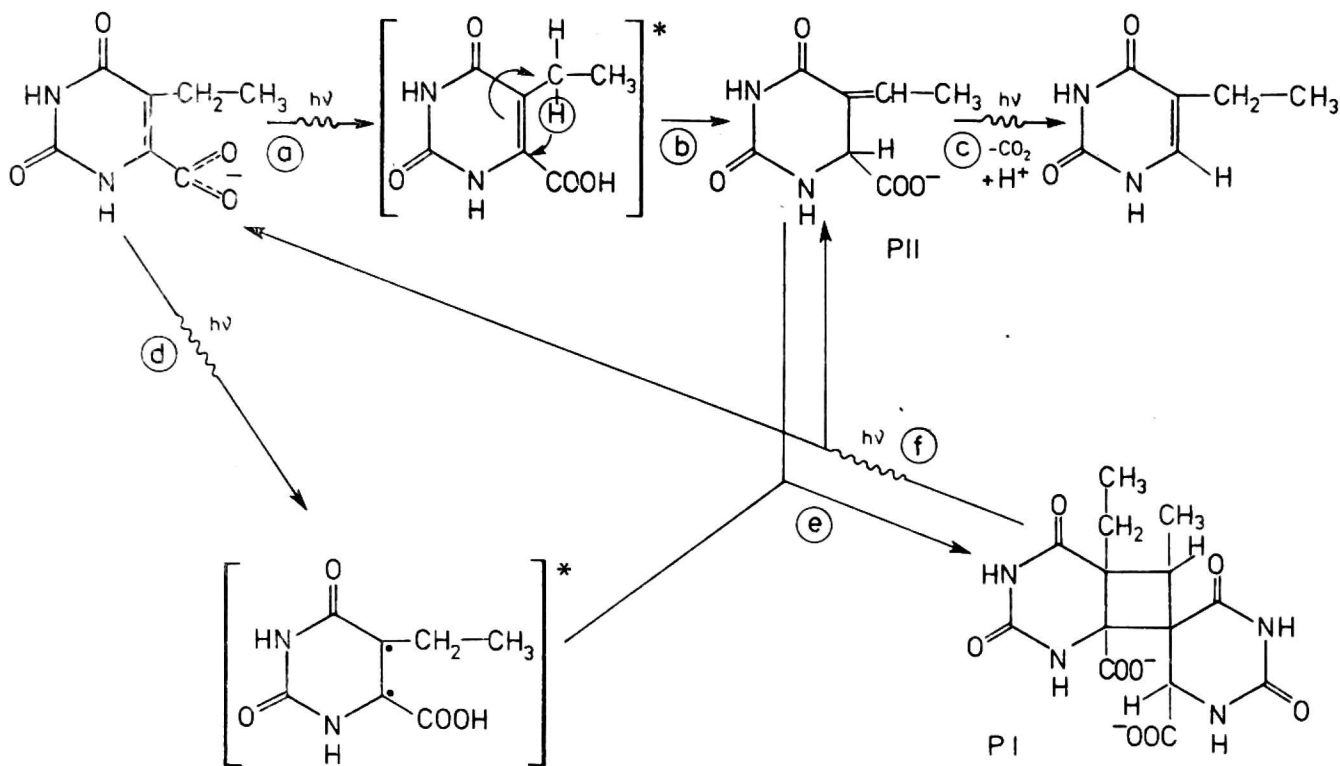
Rys. 5. Struktura kryształu soli wapniowej kwasu 5-etylidenuhydroorotowego; przemienny układ rejonów o charakterze hydrofilowym (jony Ca^{2+} i cząsteczki wody) i „kieszoni hydrofobowych” (rejonów grup etyldenowych)

Rys. 6. Widma absorpcji w UV fotoproduktu P I - dimeru mieszanego P II i kwasu 5-etyloorotowego; a - widmo w pH 7; b - widmo w pH 12; c - widmo w pH 13; d - widmo w pH 14; e - krzywa absorpcji pojawiającej się po naświetleniu PI w pH 7 promieniowaniem UV λ 254nm krzywa e jest identyczna z widmem w pH 7 mieszaniny 1:1 5-etyloorotylicy i kwasu 5-etyloorotowego

kowy obecny w naświetlanym roztworze kwasu 5-etyloorotowego hamuje powstawanie PI, natomiast nie wpływa na wydajność PII. Może to stanowić wskazówkę, że kontrolowana dyfuzyjnie fotodimeryzacja prowadząca do PI, również i w tym przypadku przebiega przy udziale długożyjącego stanu wzbudzonego trypletowego, natomiast wewnętrzcząsteczkowe przegrupowanie prowadzące do PII - przy udziale stanu wzbudzonego singletowego.

Rysunek 7 przedstawia proponowany pełny schemat przemian fotochemicznych kwasu 5-etyloorotowego. Jeden z możliwych mechanizmów przegrupowania do PII obejmować może migrację jonu wodorowego H^+ od C_{α} grupy etylowej na atom C_6 pierścienia pirymidynowego, z równoczesnym przemieszczeniem jednej pary elektronowej wiązania C_5-C_6 w kierunku C_{α} . Mechanizm taki wydaje się możliwy w świetle faktu, że kwasowość aromatycznych kwasów karboksylowych w stanach

Rys. 7. Pełny schemat fotochemicznych przekształceń kwasu 5-etylorotowego; reakcja a-b - przegrupowanie fotochemiczne, reakcja c - przegrupowanie połączone z dekarboksylacją, reakcja d - wytworzenie prekursora rodnikowego, reakcja e - nietypowa fotodimeryzacja, reakcja f - fotodysocjacja dimeru

wzbudzonych jest o 6-8 rzędów wielkości mniejsza niż w stanie podstawowym.

Prekursorami dimeru PI są najprawdopodobniej: cząsteczka PII w stanie podstawowym i cząsteczka kwasu 5-etylorotowego w stanie wzbudzonym, prawdopodobnie o charakterze dwurodnika, na co wskazują dwa fakty doświadczalne:

- naświetlania roztworu kwasu 5-etylorotowego w obecności ekwimolarnego stężenia PII prowadzi do wydatnego wzrostu wydajności chemicznej PI w porównaniu z roztworem nie zawierającym PII przed naświetleniem;

- stosunek ilościowy PI/PII w fotolizacie kwasu 5-etylorotowego nie ulega zmianie w warunkach doświadczalnych, w których cząsteczki PII prawie nie ulegają wzbudzeniu.

Badania rentgenostrukturalne - W. Saenger i B. Hingerty, Max-Planck-Institut für experimentelle Medizin, Göttingen, RFN. Mikrometody: ^1H i ^{13}C NMR - I. Miura i K. Nakanishi, Columbia University, New York, USA.

LITERATURA

1. Hingerty B., Kulikowska E., Saenger W., Shugar D.: Z. Naturforsch., 31c, 518, 1976
2. Krajewska E., Shugar D.: Science, 173, 435, 1971
3. Kulikowska E., Hingerty B., Saenger W., Shugar D.: Z. Naturforsch., 31c (514, 1976
4. Kulikowska E., Miura I., Nakanishi K., Zawadzki Z., Shugar D. w przygotowaniu do druku, 1981
5. Pietrzykowska I., Shugar D.: Science, 161, 1248, 1968
6. Sztumpf-Kulikowska E., Shugar D.: Photochem. Photobiol., 4, 719, 1965
7. Sztumpf-Kulikowska E., Shugar D.: Acta Biochim. Polon., 21, 73, 1974
8. Śmietanowska A., Shugar D.: Bull. Acad. Sci. CIII., 9, 375, 1961

Э. Куликовска, З. Завадски, Д. Шугар

ФОТОХИМИЧЕСКИЕ ПРЕВРАЩЕНИЯ 5-ЭТИЛОРОВОЙ КИСЛОТЫ

Р е з ю м е

В результате облучения водных растворов 5-этилоротовой кислоты ультрафиолетовым излучением образуются два переходных фотопродукта, структура которых изучалась при помощи физикохимических методов, особенно при помощи ультрафиолетовой спектроскопии, ядерного магнитного резонанса (^1H и ^{13}C), а также рентгеноструктурного анализа. Один из этих фотопродуктов - 5-этиленгидрооротовая кислота - образуется в результате внутримолекулярной фотохимической перегруппировки исходного соединения.

Дальнейшее облучение этого фотопродукта связано с обратной перегруппировкой и с процессом декарбоксиляции, в результате чего образуется 5-этилурацил с квантовым выходом $\Phi_{245} = 0,20$.

Второй фотопродукт является нетипическим циклобутановым фотодимером, образуемым в результате насыщения связи $\text{C}_5 - \text{C}_6$ в молекулах 5-этилоротовой кислоты и экзоциклической связи $\text{C}_5 - \text{C}^8$ в молекулах 5-этиленгидрооротовой кислоты. Облучение этого димера в водном растворе связано с его фотодиссоциацией (с квантовым выходом $\Phi_{245} = 0,28$), ведущей к смеси мономеров, составляющих димер. В работе обсуждаются возможные механизмы этих фотохимических превращений.

E. Kulikowska, Z. Zawadzki, D. Shugar

PHOTOCHEMICAL TRANSFORMATIONS OF 5-ETHYLOROTIC ACID

S u m m a r y

Ultraviolet irradiation of 5-ethylorotic acid in aqueous medium led to transformation of the compound to two intermediary photoproducts. The structures of these products were established with the aid of physico-chemical methods: UV, ^1H and ^{13}C NMR spectroscopy and X-ray diffraction. One of the photoproducts, formed via an intramolecular rearrangement, was 5-ethylidenehydroorotic acid. On further UV irradiation, the product underwent back rearrangement and decarboxylation to 5-ethyluracil (quantum yield $\phi_{254} = 0,20$).

The second photoproduct was identified as a non-typical cyclobutane photodimer formed by saturation of the $\text{C}_5 - \text{C}_6$ bond of the parent 5-ethylorotic acid and the exocyclic $\text{C}_5 - \text{C}^8$ bond of 5-ethylidenehydroorotic acid. On UV irradiation in aqueous medium, the heterodimer underwent photodissociation to two parent monomers ($\phi_{254 \text{ nm}} = 0,28$). The probable mechanism of these photochemical transformations are discussed.